HALEP

- Hâlid b. Velîd'in azledilmesinden sonra Suriye valiliği ve başkumandanlığına tayin edilen Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ın emrindeki İslâm ordusu 16/637 yılında Haleb'i fethettiler.
- Halep: Devlet-i Ali Osman'ın en önemli şehirlerinden biriydi.
- Türkçe deyimlere ve Türk edebiyatına yerleşmiştir. **"Halep oradaysa arşın burada"** deyimi, Aşık Ömer'in **"İşte geldim gidiyorum şen olasın Halep şehri"** beyiti, Halep'in nasıl bize ait olduğunun bir göstergesi değil midir?
- Anadolu'nun tarihini yazarken, Halep'i dışarda tutamıyor, mutlaka içeri alıyorsunuz. Halep Türkmenleri, konunun her yerinde karşımıza çıkmaktadır.

- “Osmanlı döneminde idarî ve malî bir organizasyona bağlı olan göçebe grupların en önemlilerinden birini Halep Türkmenleri teşkil etmekteydi.” Bu Türkmenler, yaylak olarak Sivas'ın güney kısmını kullanıyorlar. Halep Türkmenlerini hangi oymaklar / boylar oluşturuyor? Bayat, Gündüzlü Avşarı, Kızık, Acurlu, Döğer, Kınık, Eymür, Bahadırlu, İnallu…
- İslam tarihçilerine göre, Türk (Oğuz) boylarının (bunlara Türkmenler deniyordu) Ortadoğu’ya gelişi, 7. ve 8. yüzyıllarda, Emevi ve Abbasi ordularında paralı asker olarak yer almalarıyla olmuştu.
- Asıl Türkmen akını, 1055’te Büyük Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey’in, Bağdat’ı Büveyhoğullarından almasından itibaren oldu. Selçuklular, 1079’a kadar, bir yandan yerel beylerin ve Fatımilerin elindeki Suriye ve Filistin’e, bir yandan Bizans ülkesi olan Anadolu’ya doğru yayıldı. Onlarla birlikte veya onların açtığı yollardan gelen Türkmen boyları da

bu bölgelere yerleşti. Suriye'deki Türkmen yerleşimleri Halep, Lazkiye, Trablus, Hama, Humus ve Şam bölgeleriydi. Bu göçmenlerin sayısının 14 bin civarında olduğunu tahmin edenler vardır.

- 1157 yılında Büyük Selçuklu Devleti'nin yıkılmasından sonra Anadolu'da Rum Selçuklu Devleti kurulurken, Suriye ve Irak'ta da pek çok Türkmen beyliği kurulmuştu. 1243 yılında, Rum Selçuklu Devleti'nin Baycu Noyan komutasındaki Moğol ordularına Kösedağ'da yenilmesi üzerine, Kayseri ve Sivas Türkmenleri Suriye'ye (ve Irak'a) sığındı.
- Memluklu Devleti'nin ilk sultanı olan Baybars 1260'ta Türkmen askerlerinin de yer aldığı ordusuyla Moğolları yenmesinin ardından, rivayete göre 40 bin çadırlık bir Türkmen topluluğunu kendi beylerinin idaresinde yaşamak üzere geniş bir alanda iskan etti.

- ‘Bozok’ ve ‘Üçok’ şeklinde teşkilatlanan Türkmenlerden Bozoklar Halep çevresinde, Amik Ovası’nda ve Asi Irmağı boyuna; Üçoklar ise Amik Ovası’ndan Filistin’e uzanan kıyı şeridine yerleştirilmişlerdi.
- Suriye Türkmenlerinin kaderini esas etkileyen olay ise Yavuz Sultan Selim’in 1516 yılında Memluk Sultanı Kansu Kavri’yi Mercidabık’ta yenmesi oldu. Bundan sonraki 400 yıl boyunca Osmanlı egemenliğinde yaşayacak olan Suriyeli Türkmenler (Şam, Antakya, Kilis ve Antep’in kuzeyine kadar uzanan bölgede yaşayanlar), Osmanlı kayıtlarında ‘Halep Türkmenleri’ olarak yer aldı.
- Osmanlı’nın mecburi iskanı 16. yüzyıldaki tahrir defterlerinde, Halep Sancağı’nın nüfusu yaklaşık 80 bin kişi, Türkmenlerin sayısı ise 64 bin civarındaydı. Bu nüfusun çok azı yerleşikti. Konar-göçer gruplar -ki bunlara ‘yürümek’ fiilinden türetilen bir adlandırma ile ‘Yörük’ denirdi-,

kışları Halep civarında, yazlarını ise Sivas'a kadar uzanan Anadolu yaylalarında geçirirlerdi.

- Osmanlı Devleti'nin, Anadolu'daki Celali ayaklanmalarından sonra, konar-göçer toplulukları yerleşik hayata zorlaması üzerine, bir bölüm konar-göçer mecburen Anadolu'da kaldı. Bir kısmı da, Suriye'deki eski yerlerine yerleşmek zorunda bırakıldı. Sonuçta bütün bunların bileşkesi olarak, 1683 tarihli kayıtlarda Halep Sancağı'nın nüfusu yaklaşık 113 bin iken, Türkmenlerin sayısı 42 bin civarına düşmüştü.
- 1822 depremi ve bunu izleyen salgın hastalıklar, 1833-1840 arasında İstanbul'a başkaldıran Mısır Hidivi Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa'nın bölgeyi işgali ve kadim aşiret çatışmaları yüzünden Türkmen taifesi darmadağındı.
- Fırsatını bulanlar Anadolu'ya göç ettiler. Bulamayanların bir bölümü Sünni Arap aşiretleri içinde asimile oldu. Zamanla Türkçe biraz daha az

konuşulur oldu, Arap dili ve gelenekleri baskın gelmeye başladı. Nitekim 1881 nüfus sayımında, 787.714 olan Halep Sancağı nüfusunun 684.599'u Müslüman olarak kaydedilmişti. Müslümanların ise sadece 71.453'ü yani yüzde 8'i Türkmen'di.

- İlerde Britanya Dışişleri Bakanı olacak Mark Sykes, 1902 yılında gördüklerini seyahatnamesinde şöyle anlatmıştı: "Halep'ten Akabe'ye kadar Suriye'nin tamamı ayaklanmalar ve katliamlarla tam bir anarşi içinde idi. Halep-Şam arasında Bedeviler, çöllerin kralları gibi dolaşır, yağma yaparlardı. Şehirler Türklerin elinde idi..."
- Birinci Dünya Savaşı'nı müttefiki Almanlarla birlikte kaybeden Osmanlı İmparatorluğu'nun, Suriye'deki varlığı, 25-26 Ekim 1918 gecesi askeri birliklerin çekilmesiyle sona erdi. Suriye'yi Şubat 1920'de kabul edilen 'Misak-ı Milli' dışında bırakan anlaşma ise, Ankara Hükümeti'nin temsilcisi Bekir Sami (Kunduh) ile Fransa Başbakanı Aristide Briand

arasında, Londra'da 9 Mart 1921 tarihinde imzalandı. Bu yeni statü, 1923 Lozan Barış Antlaşması ile de teyit edildikten sonra Suriye Türkmenleri, Fransız mandası altında yaşamaya başladılar.

- Etnik unsurların da belirlendiği 1925 sayımlarına göre Suriye'deki toplam nüfusun yüzde 56.7'si Müslüman (Sünni) idi. Bu yüzde 56.7'nin de 38'i Arap, geriye kalan 18.5'i Türk, Kürt ve Çerkez, Türkmenlerin oranı ise yüzde 1,9 idi.
- 1936-1939'da Hatay'ın Türkiye'ye katılması sürecinde Suriye Türkmenlerine yönelik baskılar arttı. O tarihe kadar, azınlıklara pozitif haklar tanıyan 1926 tarihli Suriye Anayasası sayesinde Türkçe gazete yayımlanabilirken, bu tarihten sonra bu mümkün olmadı. Hatta Türkçe konuşmak bile fiilen yasaklandı. Suriye Türkmenlerinin temel geçim kaynağı tarım ve dokumacılıktı. Fransız mandası döneminde Türkiye ile

sınır ticareti engellendiği için ticari hayat çok durgundu. Bütün bunlar bir araya gelince, Türkmenler kapana kısılmış hissettiler kendilerini.

- 1941 yılında, İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı boşluktan yararlanmak isteyen bazı gruplar, Halep'te küçük bir isyan başlattılar. Ancak, Suriye'nin Müttefik Orduları tarafından işgali üzerine, bu isyan girişimi başladığı gibi bitti. Ama huzursuzluk sürdü. 1958'de yapılan toprak reformu ile Türkmenlere ait birçok tarla, bağ ve bahçe kamulaştırıldı. Bu ve benzeri uygulamalar yüzünden 1950'ler boyunca Halep'ten Türk asıllı aileler, Türkiye'ye kaçmaya devam ettiler.
- 1970'te Suriye'de iktidara gelen Hafız Esad liderliğindeki Baas rejiminin uygulamaya koyduğu toprak reformunda yapılan Halep'teki kamulaştırmalardan çoğu küçük toprak sahibi olan Türkmenler de payını aldı.

- Bugün Suriye’de kaç Türkmen yaşıyor sorusuna verilecek sağlıklı bir cevap yok. Fransız manda yönetiminden başlayarak 1994 yılına kadar yapılan nüfus sayımlarında, etnik, dilsel ve mezhepsel bilgilere yer verilmediği için, Türkmen nüfusu hakkındaki bilgiler hep tahminlere dayandırıldı. Çeşitli kaynaklara göre bugün Suriye’de 360 bin ila 600 arasında Türkmen yaşadığı ileri sürülüyor.
- Çoğunlukla Lazkiye ve Halep olmak üzere iki ana bölgede yaşayan Türkmenler, Araplar arasında asimile olmaya yüz tutmuş olmasına rağmen örf ve âdetlerini ve dillerini sürdürmeye gayret ediyorlar. Suriye’nin kuzeybatısındaki Nusayri Dağları’ndaki toplulukların yüzde 10-15’inin Türkmen olduğu hesaplanıyor.

- وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا (75)
- ***Nisa, 75. Size ne oldu da Allah yolunda ve "Rabbimiz! Bizi, halkı zalim olan bu şehirden çıkar, bize tarafından bir sahip gönder, bize katından bir yardımcı yolla!" diyen zavallı erkekler, kadınlar ve çocuklar uğrunda savaşmıyorsunuz!***
- الَّذِينَ آمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا (76)

- ***76. İman edenler Allah yolunda savaşırlar, inanmayanlar ise tâğut (bâtıl davalar ve şeytan) yolunda savaşırlar. O halde şeytanın dostlarına karşı savaşın; şüphe yok ki şeytanın kurduğu düzen zayıftır.***

- يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمُ انْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ اثَّاقَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ أَرَضِيتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ (38)
- ***Tevbe 38. Ey iman edenler! Size ne oldu ki, "Allah yolunda savaşa çıkın!" denildiği zaman yere çakılıp kalıyorsunuz? Dünya hayatını ahirete tercih mi ediyorsunuz? Fakat dünya hayatının faydası ahiretin yanında pek azdır.***
- إِلَّا تَنْفِرُوا يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْئًا وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (39)

- ***39. Eğer (gerektiğinde savaşa) çıkmazsanız, (Allah) sizi pek elem verici bir azap ile cezalandırır ve yerinize sizden başka bir kavim getirir; siz (savaşa çıkmamakla) O'na hiçbir zarar veremezsiniz. Allah her şeye kadirdir.***

- إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

- ***Allah müminlerden, mallarını ve canlarını, cennet karşılığında satın almıştır. Çünkü onlar Allah yolunda savaşırlar, öldürürler, ölürler. (Bu), Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'an'da Allah üzerine hak bir vaaddir. Allah'tan daha çok sözünü yerine getiren kim vardır! O halde O'nunla yapmış olduğunuz bu alış verişinizden dolayı sevinin. İşte bu, (gerçekten) büyük kazançtır.***[1]

---

[1] Tevbe, 9/111.

- قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

- ***De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hısım akrabanız kazandığınız mallar, kesada uğramasından korktuğunuz ticaret, hoşlandığınız meskenler size Allah'tan, Rasûlünden ve Allah yolunda cihad etmekten daha sevgili ise, artık Allah emrini getirinceye kadar bekleyin. Allah fâsıklar topluluğunu hidayete erdirmez.***[2]

---

[2] Tevbe, 9/24.

- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ

- ***Ey iman edenler! Sizi acı bir azaptan kurtaracak ticareti size göstereyim mi?***

- تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

- ***Allah'a ve Rasûlüne inanır, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihad edersiniz. Eğer bilirseniz, bu sizin için daha hayırlıdır.***

- يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

- ***İşte bu takdirde O, sizin günahlarınızı bağışlar, sizi zemininden ırmaklar akan cennetlere, Adn cennetlerindeki güzel meskenlere koyar. İşte en büyük kurtuluş budur.***[3]

---

[3] Saff, 61/10-12.

- وَالَّذِينَ تَبَوَّؤُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِن قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

- ***"Daha önceden Medine'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine göç edip gelenleri severler ve onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık hissetmezler. Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.”***[4]

---

[4] Haşr, 9.

- "Rasulullah buyurdular ki:

- مَنْ نَفَّسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ الدُّنْيَا نَفَّسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ،

- *"Kim bir mü'minin dünyevi kederlerinden birini giderirse, Allah da onun Kıyamet günü kederlerinden birini giderir.*

- وَمَنْ يَسَّرَ عَلَى مُعْسِرٍ يَسَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ،

- *Kim bir fakire kolaylık gösterirse, Allah da ona dünyada ve ahirette kolaylık gösterir.*

- وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ،

- *Kim bir Müslümanın (ayıbını) örterse, Allah da onu dünya ve ahirette örter.*

- وَاللَّهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ،

- *Kişi kardeşinin yardımında olduğu müddetçe, Allah da onun yardımındadır.*[5]

[5] Müslim, Ebu Davud.

- Mehmet Akif bir şiirinde mazluma yardım etmek gerektiğini şu sözleriyle dile getirmektedir:

Kanayan bir yara gördüm mü yanar ta ciğerim
Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim!
Adam aldırmada geç git, diyemem aldırırım.
Çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırırım
Zalimin hasmıyım amma severim mazlumu?

- **Mehmet Akif Ersoy’un Bir Hatırası:**
- İstiklâl şairimiz Mehmet Akif Ersoy (1873/1936), Kastamonu Nasrullah Camii kürsüsünde milli birlik ve bütünlüğümüzün ehemmiyetine dair nasihatlarda bulunduğu bir cuma vaazında (19. teşrîn-i sânî, 1336/1920), Mısır'da ikâmet ettiği yıllardaki bir hâtırasını anlatır:
- Mısır-ı Ulyada (yukarı Mısır) dolaşıyordum. Orada aklı başında bir Müslümanla görüştüm. Konu siyasete intikal etti, dedim ki:
- Hayret doğrusu, 15 milyonluk Mısır'da çok az bir kuvvet var (Mısır, 1882 yılında İngilizler tarafından işgal edildi ve bu işgal 32 yıl boyunca hiçbir hukukî statüye dayanmaksızın devam etti). Bu kadar az kuvvetle, koca ülke nasıl korunabiliyor.
- Cevaben o zât dedi ki:
- O yabancı devlet adamlarından biriyle samimi görüşürüz. Söylediklerinizi ben de düşünmüş ve demiştim ki;

- - Günün birinde, mesela Osmanlı Devleti 40 - 50 bin kişilik bir ordu hazırlayarak Mısıra gönderseler ne yaparsınız?
- Hiçbir şey yapamayız. Savunma imkanımız olmadığı için Mısır'larını kendilerine teslim eder çıkarız.
- **Fakat şunu iyi biliniz ki, biz Osmanlılara değil 40 bin kişi, 40 kişi gönderecek kadar fırsat vermeyiz. Ülkelerinde bitmez tükenmez meseleler çıkartırız. Onlar birbirleriyle uğraşmaktan vakit bulup da bir kere olsun Mısır'a bakamazlar.**
- (İbrahim Refik “Geçmişten Geleceğe Işıklar” s:11)